

**DIAGNOSTICUL ACTIVITĂȚII ȘI POZIȚIEI FINANCIARE
A ÎNTREPRINDERILOR AGRICOLE. ABORDARE MACROECONOMICĂ**

Nelli AMARFII-RAILEAN, *dr., conf. univ.*
Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *The research examines the activity and financial position of enterprises in the agricultural sector. The author highlights the main results obtained and trends in capitalization of profit in the sense of its efficient use for the development of agricultural holdings, increasing production volumes and ensuring financial stability. For the macroeconomic analysis of the financial position of farm holdings in the corporate and individual sector were used the data provided by the National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova.*

Keywords: *diagnosis, agricultural enterprises, financial position, financial results, sustainable development.*

Introducere

Dezvoltarea durabilă a sectorului agricol este identificată drept una din prioritățile strategice de bază de dezvoltare a Republicii Moldova și este crucială pentru asigurarea creșterii economice. Sectorul agricol, ca pondere în produsul intern brut, ocupă al doilea loc după sectorul de servicii și este pe primul loc în ceea ce privește contribuția la creșterea economică. Cu toate acestea, productivitatea sectorului rămâne la un nivel foarte redus, fiind determinată de lipsa de investiții și credite disponibile, aplicarea unor tehnologii cu randament scăzut. Disponibilitatea din ce în ce mai redusă a terenurilor agricole, pierderile ecologice și degradarea mediului, deficitul de apă, nevoile energetice în creștere, precum și apariția unor noi organisme dăunătoare și a unor noi boli, exercită o presiune considerabilă asupra mediului înconjurător, iar pentru fermieri este din ce în ce mai dificil să producă alimente într-un mod durabil.

Întreprinderile agricole se confruntă cu numeroase provocări impuse de impactul schimbărilor climatice, frecvența crescută a dezastrelor naturale, pierderea biodiversității și eroziunea solului, creșterea volatilității prețurilor la produsele alimentare, lanțurile de aprovizionare ineficiente și alte provocări. De asemenea, agricultura devine din ce în ce mai intensă în cunoaștere: fermierii trebuie să ia decizii tot mai complexe cu privire la utilizarea pământului, la selectarea semințelor pe care le plantează, la alegerea piețelor de desfacere și la alte decizii cheie care au impact asupra veniturilor lor și a bunăstării societății în general. Nevoile lor de informații cresc, iar informația le permite să inoveze și, prin urmare, să se adapteze la provocările pentru supraviețuire și un nivel mai înalt al calității vieții.

Materiale și metode

În calitate de suport științific au fost folosite conceptele din Raportul de evaluare a Strategiei naționale „MOLDOVA 2020”, „Strategia de dezvoltare agricolă și rurală 2014-2020” [4, 5, 6], rapoartele Organizației Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură privind dezvoltarea sectorului rural și industriei agroalimentare în Republica Moldova [2], publicațiile științifice privind problemele de dezvoltare inovațională și durabilă ale sectorului agroindustrial.

În lucrare au fost folosite metode de analiză comparativă și sistemică, precum și o abordare logică a tendințelor de dezvoltare a întreprinderilor agricole în condițiile dezvoltării durabile a economiei Republicii Moldova. Diagnosticul întreprinderilor agricole contribuie la evaluarea dinamicii dezvoltării sectorului agricol ca parte integrantă a economiei țării, în conformitate cu factorii care au un impact situațional în perioada actuală de activitate: tendințe în dezvoltarea managementului în sectorul agricol, introducerea inovațiilor care afectează pozitiv indicatorii socio-economici de dezvoltare și de mediu, creșterea ocupării forței de muncă și veniturilor, mecanismele de finanțare a sectorului agricol și rezultatele financiare obținute. Analiza situației și poziției financiare ale întreprinderilor agricole au fost realizate în bază datelor oferite de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

Rezultate și discuții

Analiza activității și poziției financiare a întreprinderilor din sectorul agricol evidențiază principalele rezultate obținute și tendințe în valorificarea profitului în sensul folosirii lui eficiente pentru dezvoltarea exploatațiilor agricole, creșterea volumelor de producție și asigurarea stabilității financiare. Pentru analiza macroeconomică a poziției financiare a exploatațiilor agricole din sectorul corporativ și individual au fost folosite datele oferite de BNS, predominant pentru perioada 2015-2018.

Astfel, în perioada analizată, numărul întreprinderilor agricole în total, care au înregistrat un rezultat pozitiv din activitatea desfășurată, s-a triplat (numărul întreprinderilor agricole cu rezultat pozitiv în anul 2018 a crescut de 2,75 ori față de anul 2009). Numărul exploatațiilor agricole care au înregistrat pierderi la fel a crescut, dar cu un ritm mai mic de 1,11 ori. Ca pondere în totalul întreprinderilor agricole, în anul 2018 - întreprinderile cu profit au atins cota

de 58,88% din totalul de 4210 de întreprinderi înregistrate (în anul 2009 – cota de 39,18%); întreprinderile care au înregistrat pierderi în anul 2018 au atins cota de 33,99% față de cota de 56,12% în anul 2009. În termeni de profitabilitate, în ultimii zece ani, exploatațiile agricole existente și-au dezvoltat potențialul economic înregistrând, în mare parte, rezultate pozitive din activitatea realizată, la fel și exploatațiile noi au avut tendințe pozitive de sporire a rezultatelor obținute (a se vedea figura 1).

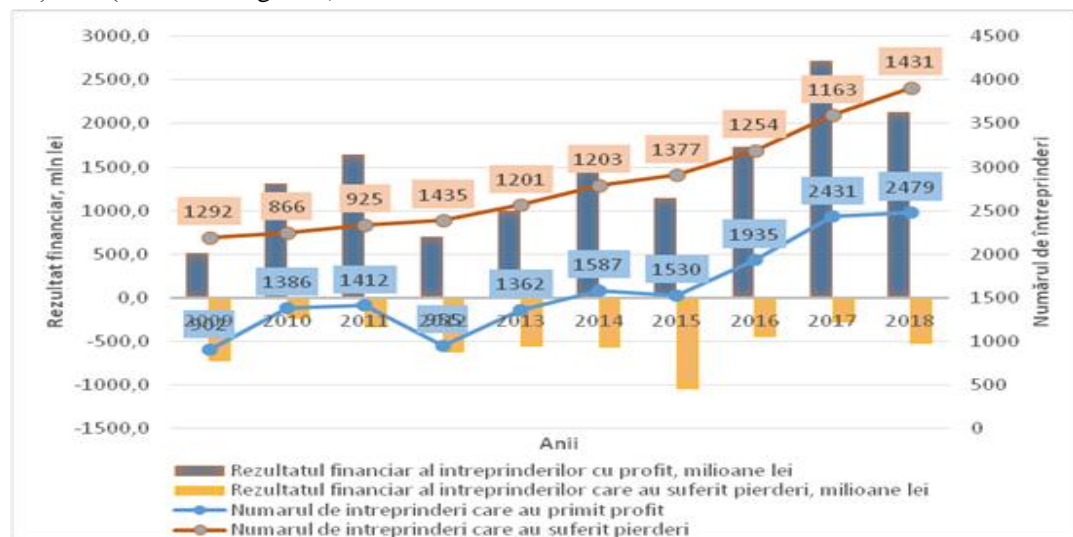

Figura 1. Poziția financiară a întreprinderilor agricole în total, perioada 2009-2018
Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]

Pe categoriile de întreprinderi, în sectorul corporativ (întreprinderile mari și mijlocii), numărul de întreprinderi atât cu profit, cât și cu pierderi a fost relativ constant. Veniturile înregistrate de aceste întreprinderi au fost relativ constante, fără perturbații esențiale. În același timp, întreprinderile din sectorul individual (întreprinderile mici și micro) au fost mult mai vulnerabile în perioada 2015-2018 la șocurile de venit (a se vedea figura 2). Numărul întreprinderilor micro care au suferit pierderi în perioada 2015-2018 s-a majorat cu 11,47%, pentru celelalte categorii de întreprinderi acest indicator are tendință pozitivă de reducere, dar neesențială. Numărul întreprinderilor micro care au înregistrat profit s-a dublat în perioada analizată, dar profiturile înregistrate de acestea s-au redus ca volum și nu au fost suficiente pentru dezvoltare și investiții în producere.

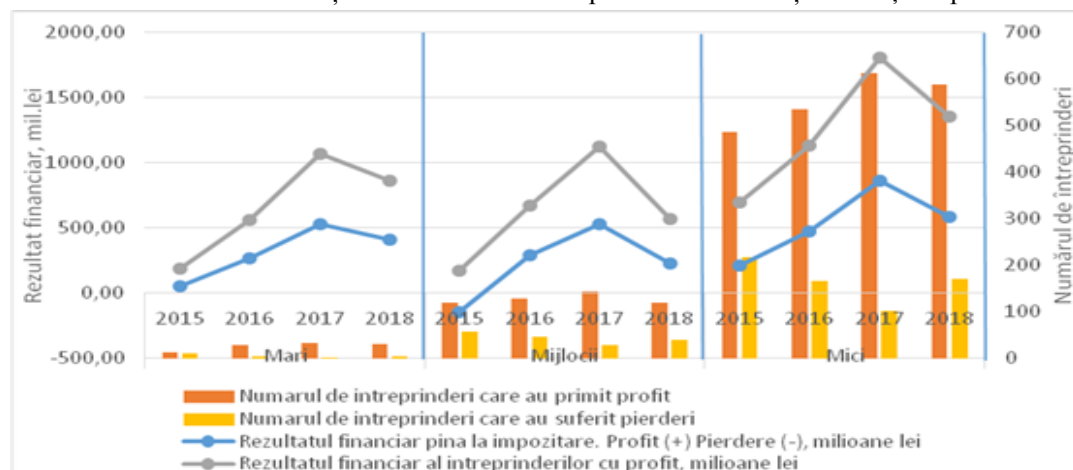

Figura 2. Poziția financiară a întreprinderilor agricole pe categorii, perioada 2015-2018
Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]

Toate categoriile de întreprinderi, în anul 2018, au înregistrat o diminuare a profitului (în medie cu 21,47% față de anul 2017 per totalul întreprinderilor) și o majorare a volumului pierderilor înregistrate (cu 91% față de anul 2017). Întreprinderile din sectorul individual au înregistrat un volum mai mare de pierderi comparativ cu întreprinderile mari și mijlocii, demonstrând vulnerabilitatea la factorii externi: prețurile pentru inputurile agricole, condițiile climaterice și conjunctura pieței de desfacere; dar și incapacități de gestionare a factorilor interni: creșterea capacităților de producție, lipsa forței de muncă, valorificarea scăzută a potențialului disponibil.

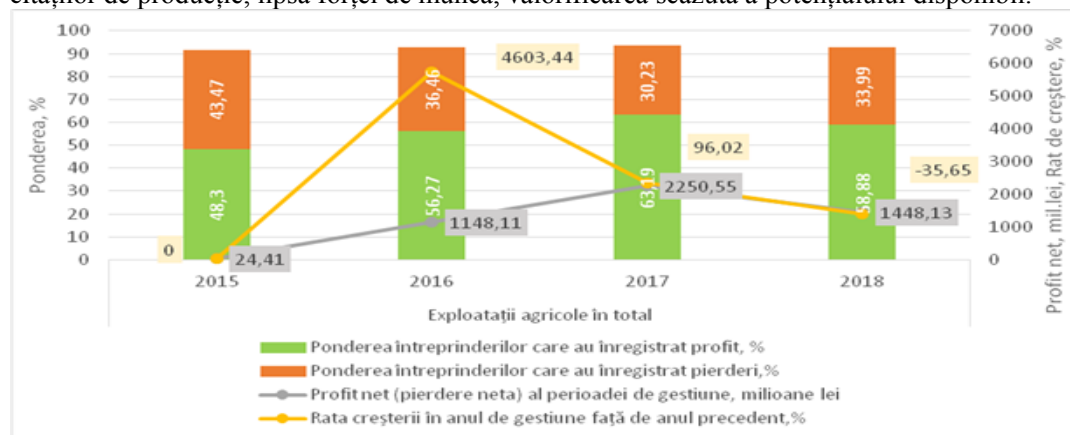

Figura 3. Analiza ponderii întreprinderilor agricole cu profit/pierdere și rata de creștere a profitului, perioada 2015-2018

Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]

De asemenea, a fost înregistrată o reducere a ponderii întreprinderilor cu profit cu 4,51 puncte procentuale în anul 2018 față de anul precedent, totodată a crescut numărul întreprinderilor cu pierderi (cu 3,76 puncte procentuale). Rata creșterii profitului și dinamica profitului net, deși au înregistrat o creștere bruscă în anul 2016, următorii doi ani au fost în descreștere. Analiza acestor indicatori pe sectoare de activitate a evidențiat mai multe tendințe specifice. În sectorul corporativ a fost atestată o creștere considerabilă în anii 2016, 2017, 2018 a ponderii întreprinderilor mari și mijlocii cu profit și scăderea ponderii întreprinderilor ce au înregistrat pierderi. Ritmurile înalte de creștere a profitului net au fost determinate de un șir de factori favorabili pentru dezvoltarea sectorului corporativ (aplicarea agriculturii intensive, specializarea îngustă în producerea culturilor de importanță strategică cu piețe de desfacere asigurate, gradul înalt de mecanizare și automatizare, reducerea costurilor de producție, subvenționarea și finanțarea privilegiată).

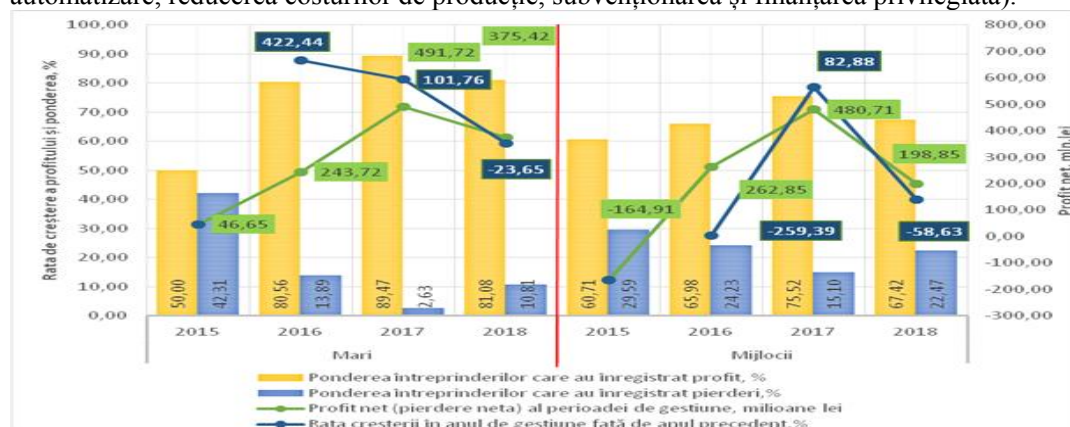

Figura 4. Analiza ponderii întreprinderilor agricole din sectorul corporativ cu profit/pierdere pe categorii, dinamica profitului net și rata de creștere a profitului net, perioada 2015-2018

Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]

În sectorul individual, de asemenea, a fost înregistrată o dinamică pozitivă a ponderii întreprinderilor mici și micro cu profit, situația fiind mai favorabilă în cazul întreprinderilor mici. La categoria *întreprinderi micro*, deși există schimbări pozitive, ponderea întreprinderilor care au înregistrat pierderi este destul de mare de la 48,90%, în anul 2015, la 37,70%, în anul 2018 (a se vedea figura 5). Dacă analizăm perioada de gestiune 2018 în comparație cu perioada precedentă, pentru toate categoriile de întreprinderi atestăm o dinamică negativă a profitului net (sectorul corporativ, întreprinderile mari au înregistrat o reducere a ratei profitului net cu 23,65 puncte procentuale, iar întreprinderile mijlocii – o reducere de 58,63 puncte procentuale; în sectorul individual, întreprinderile mici au înregistrat o scădere a profitului net cu 33,79 puncte procentuale, iar întreprinderile micro cu – 28,02 puncte procentuale).

Figura 5. Analiza ponderii exploatațiilor agricole din sectorul individual cu profit/pierdere pe categorii, dinamica profitului net și rata de creștere a profitului net, perioada 2015-2018

Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]

Înrăutățirea condițiilor de activitate și a poziției financiare a exploatațiilor agricole în anul 2018 față de anul 2017 a fost cauzată în mare parte de condițiile meteo climatice (toamna secetoasă, înghețuri târzii de primăvară, ploii torențiale, grindină și furtună), dar și reducerea volumul producției agricole fabricate, precum și reducerea prețurilor interne de achiziție. Mai vulnerabile în acest sens au fost întreprinderile mijlocii și mici, specializate în producerea produselor agricole de origine vegetală.

În cadrul analizei poziției financiare a exploatațiilor agricole, merită atenție examinarea structurii elementelor de activ și pasiv ale bilanțului contabil. Astfel, în categoria activelor imobilizate, pentru toate categoriile de întreprinderi, predomină imobilizările corporale sub formă de terenuri agricole, active biologice imobilizate, mașini și utilaje, în proporție de 90-95 la sută din totalul activelor imobilizate, acest aspect este firesc sectorului de activitate. Însă, menționăm o valoare foarte redusă a imobilizărilor necorporale (brevete, softuri, mărci comerciale, invenții, titluri de protecție) care denotă un potențial inovațional foarte redus a acestui sector de activitate.

Conform datelor BNS, valoarea imobilizărilor necorporale, în perioada analizată, a constituit 0,08%-1,7% din totalul activelor imobilizate pentru toate categoriile de întreprinderi. Paradoxal este faptul că în sectorul corporativ această cotă este cea mai mică (0,03% și 1,4% în anul 2018 la întreprinderile mijlocii și mari, respectiv), indicând predispunerea acestor categorii de întreprinderi de investire a mijloacelor financiare în tehnică agricolă și mai puțin în produse inovaționale. Exploatațiile din sectorul individual au manifestat un interes mai mare față de aspectul inovațional al activităților desfășurate (cota imobilizărilor necorporale în total constituie 1,2%-

1,7%). O situație mai bună a fost constatată la categoria investițiilor financiare pe termen lung (valori mobiliare, cote de participație, depozite) – cota de 3,8%-7,2% (a se vedea figura 6).

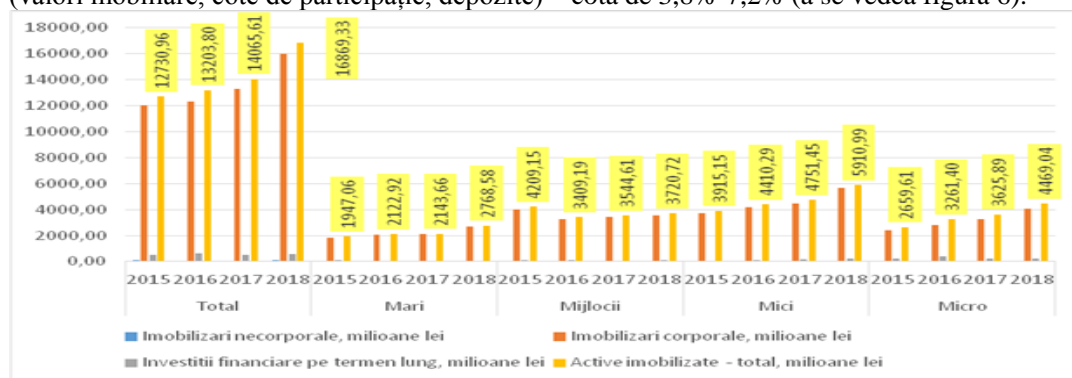

Figura 6. Analiza structurii și dinamicii activelor imobilizate a întreprinderilor agricole, perioada 2015-2018

Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]

Un alt aspect care necesită o examinare mai detaliată este gradul de uzură fizică și morală a mașinilor și utilajelor de producție, precum și coeficienții de reînnoire a activelor imobilizate și investițiile realizate de către exploatațile agricole în imobilizări corporale.

Conform Recensământului agricol realizat ultima dată în anul 2011, uzura fizică era prezentă în mod pregnant la gama de autocamioane, unde aproape 90% dintre acestea aveau o vechime mai mare de 10 ani, la tractoare (77,3%) și pluguri pentru tractoare (70,6%), cultivatoare mecanice (68,1%); de asemenea peste 66% din combine și mașini de recoltat, precum și alte mașini și echipamente agricole aveau mult de 10 ani vechime [3, p. 81]. Sondajul realizat în anul 2020 pe un eșantion de 233 de întreprinderi agricole din sectorul corporativ și individual au demonstrat că timp de zece ani situația privind starea tehnică a mașinilor și utilajului agricol s-a îmbunătățit în sectorul producerii cerealelor și horticultură, iar în sectorul zootehnic nu s-a modificat esențial.

În anul 2011, exploatațile agricole au investit în următoarele mijloace tehnice: minitractoare, (58,8%); mașini și utilaje pentru irigare și mașini și agregate de muls cu 65,6%, respectiv 63,9%. De asemenea, a fost atestată preocuparea exploataților agricole pentru înlocuirea gamei de mașini de erbicidat și executat tratamentul, iar principalele investiții, conform recensământului din 2011, au fost îndreptate către mașini și utilaje pentru irigare (aproape 73% dintre acestea aveau o vechime mai mică de 10 ani), urmate de mașini și agregate de muls (peste 60% dintre acestea cu o vechime mai mică de 10 ani) și mașinile de erbicidat și executat tratamentul (peste 53% dintre acestea aveau o vechime mai mică de 10 ani) [3, p. 86].

Volumul redus al investițiilor în sectorul agricol afectează competitivitatea acestuia pe termen lung. În perioada 2010-2016, deși ponderea investițiilor agricole în totalul investițiilor a fost în creștere de la 7,6% la 11%, volumul lor a fost insuficient pentru reînnoirea și stoparea deprecierei activelor imobilizate.

Obținerea în ultimii ani a unor venituri mai mari de către exploatațile agricole, în special din producția de origine vegetală, și reorientarea programelor guvernamentale de subvenționare au stimulat investițiile în mașini și utilaje agricole cu productivitatea înaltă din import. Investițiile realizate s-au axat pe asigurarea tehnicii pentru producerea culturilor cu valoarea adăugată joasă, care necesită mai puțin capital și mai puțină manoperă. Având un caracter marginal, investițiile realizate au stimulat dezvoltarea producerii de cereale și au stagnat dezvoltarea horticulturii și zootehniei în localitățile rurale.

În baza datelor oferite de BNS pentru perioada 2017-2018, au fost identificate următoarele rezultate și tendințe privind investițiile în active imobilizate prezentate în tabelul 1. Astfel, în mărimi absolute și relative, investițiile realizate în active imobilizate în total pe economie sunt în creștere cu 3966,4 milioane lei și 9,4 puncte procentuale, respectiv, în anul 2018 față de anul

precedent. În același timp, în sectorul agricol în mărimi absolute investițiile în active imobilizate s-au majorat cu 430,8 milioane lei, iar în procente față de anul precedent s-au redus cu 4,6 puncte procentuale. Investițiile realizate în active biologice imobilizate s-au redus în mărimi absolute cu 35,3 milioane lei, în procente față de anul precedent cu 26,5 puncte, la fel s-a redus și ponderea investițiilor în active biologice imobilizate în totalul investițiilor din sectorul agricol cu 3,1 puncte procentuale. Dinamica negativă a indicatorilor examinați reduce potențialul de producere în horticultură și zootehnie și, în consecință, se atestă reducerea profitului exploatațiilor agricole.

Tabelul 1. Investiții în active imobilizate realizate de exploatațiile agricole în perioada 2017-2018

Indicatori/Ani	Milioane lei (în prețuri curente)			În procente față de anul precedent (în prețuri comparabile)		
	2017	2018	Abaterea +/- față de anul precedent	2017	2018	Abaterea +/- față de anul precedent
A	1	2	2-1	3	4	4-3
În total pe economie	23498.3	27464.7	+3966.4	103.5	112.9	+9.4
Sectorul agricol	2306.2	2737.0	+430.8	119.3	114.7	-4.6
Investiții în active biologice imobilizate în sectorul agricol	272.5	237.2	-35.3	110.6	84.1	-26.5
Ponderea investițiilor în active biologice imobilizate în total investiții în sectorul agricol, %	11.82	8.67	-3.1	X	X	X

Sursa: elaborat de autor în baza datelor BNS [1]

Analiza structurii și dinamicii activelor curente ale întreprinderilor agricole în total bilanțier, în perioada 2015-2018, indică o creștere a volumului stocurilor de materii prime și produse agricole atât în sectorul corporativ, cât și în cel individual. Ponderea stocurilor în total active circulante variază în limitele 32,69% în sectorul individual și 49,48% în sectorul corporativ.

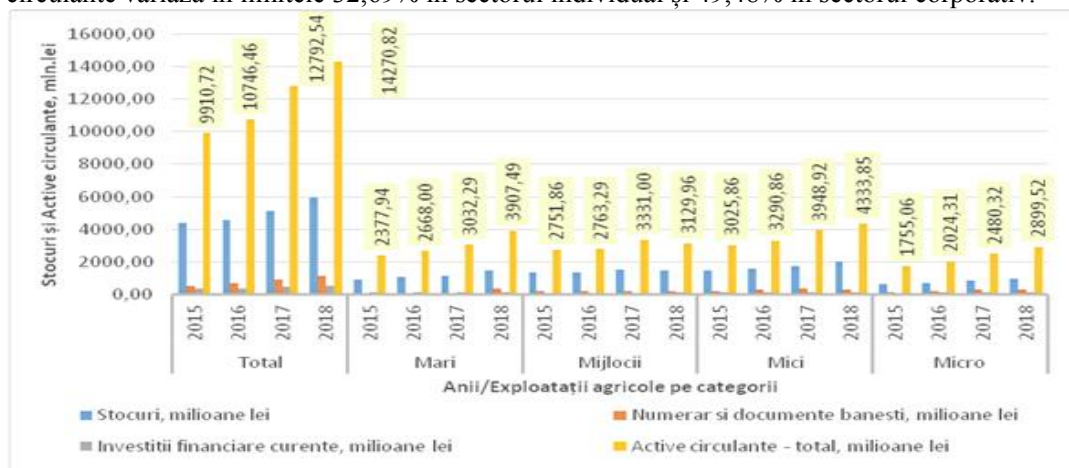

Figura 7. Analiza structurii și dinamicii stocurilor și activelor curente ale exploatațiilor agricole, în perioada 2015-2018

Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNS [1]

În perioada analizată, ponderea numerarului disponibil a înregistrat valori reduse (5,85% în sectorul corporativ și 10,39% în sectorul individual). Numerarul disponibil fiind raportat la totalul datoriilor curente înregistrate de întreprinderile agricole indică existența problemelor de lichiditate imediată care se situează în afara limitelor optime pentru toate categoriile de întreprinderi. Investițiile financiare curente realizate au fost neesențiale ca pondere în total active curente (3,14% în sectorul corporativ și 4,43% în sectorul individual).

Concluzii. Redresarea situației financiare în sectorul agricol necesită o abordare complexă atât din partea agricultorilor, cât și din partea organelor de stat. Agricultură, fiind principalul domeniu de activitate în economie, necesită revizuirea deplină a potențialului de producție existent, a cunoștințelor și practicilor acumulate în domeniu în vederea realizării unor investiții eficiente, modernizarea și asigurarea creșterii productivității muncii de rând cu creșterea salariilor și nivelului de trai în localitățile rurale.

Dezvoltarea sectorului agricol, în momentul de față, trebuie să se orienteze la soluționarea următoarelor probleme:

- 1) modernizarea managementului calității produselor agricole și alimentare;
- 2) dezvoltarea resurselor umane;
- 3) reconstrucția terenurilor abandonate, reorganizarea acestora;
- 4) sporirea fertilității solului;
- 5) restabilirea și dezvoltarea în continuu a suprafețelor de irigare;
- 6) ridicarea nivelului de înzestrare tehnică și tehnologică a sectorului agrar;
- 7) implementarea soiurilor moderne, rezistente contra fenomenului de secetă;
- 8) respectarea asolamentului și altor cerințe tehnologice de bază privind sectorul fitotehnic al agriculturii;
- 9) căutarea de noi surse de finanțare și investiții pentru implementarea de noi tehnologii în practica de producere.

Sectorul agricol din Republica Moldova are un potențial suficient de dezvoltare în multe domenii de activitate. Aplicarea tehnologiilor inovatoare în agricultură va reduce considerabil costurile de producție, va crește productivitatea, competitivitatea produselor agricole autohtone și va îmbunătăți situația și poziția financiară a întreprinderilor agricole, stimulând noi investiții în acest sector.

Bibliografie:

1. Biroul Național de Statistică [online] [cit. 10.09. 2020]. Disponibil: <http://www.statistica.md>
2. FAO. 2014. *Developing sustainable food value chains – Guiding principles*. Rome: [online] [cit. 10.09. 2020]. Disponibil: <http://www.fao.org/3/a-i3953e.pdf>
3. *Recensământul general agricol 2011*. Studiu tematic privind dotarea exploatațiilor agricole ale Republicii Moldova cu construcții agricole, mijloace tehnice și echipamente. [online] [cit. 10.09. 2020]. Disponibil: https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Recensamint_agricol/studiu2_echipamente_ro.pdf
4. *Strategia Națională actualizată de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014–2020* [online] [cit. 10.09. 2020]. Disponibil: <http://madr.gov.md/>
5. *Strategia Națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020*. HG. nr. 409 din 04-06-2014 [online] [cit. 10.09. 2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=76222&lang=ro
6. *Strategia Națională de dezvoltare Moldova 2020*. Legea nr. 166 din 11.07.2012 [online] [cit. 10.09.2020]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=345635>